

Cincér

ÉRTÉKEINK A NATURA 2000 HÁLÓZATBAN II.

TARTALOM

ÚGY GONDOLOM...

LÁTOGASSON EL!

NYITOTT SZEMMEL

AKTUÁLIS
Natura 2000

ÖRÖMÜNK
ÉS GYÁSZUNK

AJÁNDÉKOZZON
TERMÉKEINKBŐL!

CINCÉR KÁZMÉR

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató

Budapest, 2014

Szerkesztő: Előd Réka, Becsei Katalin

Címlapon: Ipoly-völgyben legelő szürkemaráhák, fotó: Halász Ferenc

További fotók készítői: Ambrus András, Bajor Zoltán, Bérces

Sándor, Dr. Kézdy Pál, Csonka Péter, Görföl Tamás, Kalotás

Zsolt, Selmeczi-Kovács Ádám, Takáts Margit, Vidra Tamás

Illusztrációk: Bernáth Márta, Kókay Szabolcs, Pethő Csilla

Rejtvény: Apostol Nikolett

Kiadványszerkesztés és nyomdai kivitelezés:

Köménymag Kft.

Jelen kiadvány az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 43/2012. (V. 23.) VM rendelet alapján a Natura 2000 területek fenntartási

tervek készítésére kapott támogatásból készült.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, amely környezetbarát újrahasznosított papírból készült.

www.dunaipoly.hu

A természeti sokféleség - az ún. biodiverzitás - csökkenése világszerte általános és egyre gyorsuló ütemű folyamat, melynek megfordítására tett eddigi erőfeszítések sajnálatosan csekély eredménnyel jártak. A földhasználat intenzívebbé válása, a természetes és természetközeli élőhelyek (pl. gyepterületek, vizes élőhelyek) kiterjedésének csökkenése, a tájleptéktű változások (pl. a beépített területek növekedése) vagy akár az éghajlatváltozás olyan, napjainkban is tetten érhető változásokat idéznek elő, melyek kedvezőtlenül befolyásolják az élőhelyek illetve a fajok túlélési esélyeit.

A negatív folyamatok lassítására, tendenciájának megfordítására számos nemzetközi kezdeményezés indult, mindmáig azonban egyedülálló ezek között a Natura 2000 hálózat kijelölése. Ezzel az egységes elvek mentén kialakított hálózattal az Európai Unió az egyetlen olyan ma létező államközösség, mely tagjaival közösen egy összefüggő területi rendszerben tesz erőfeszítéseket a természeti értékek megőrzéséért.

A több mint 26 ezer különállóan kijelölt területről álló, 1 millió km² kiterjedésű Natura 2000 hálózat – megítélésem szerint – az egyik utolsó lehetőségünk ezen kedvezőtlen folyamatok mérséklésére, megfordítására.

Ebben a hálózatban a Kárpát-medence egyedülálló természeti öröksége kiemelt szerepet kap, melyet mi sem bizonyít jobban annál, hogy régióinkat önálló természetföldrajzi egységként (az ún. Pannon Biogeográfiai Régióként) ismeri el az európai szabályozás. Ez a speciális helyzet egyszeriben tölthet el bennünket jogos büszkeséggel, ugyanakkor komoly felelősséget is ró ránk.

Elmondhatjuk, hogy a Natura 2000 hálózat hazai eredményessége megfelelő alapokon nyugszik, hiszen a területek kijelölése, illetve a hálózat kedvező természeti állapotának megőrzését biztosító alapvető jogszabályi háttér kellő szakmai körültekintéssel lett kialakítva. Vissza-visszatérő viták lengik körül a kijelölés térmértékét, de azt nyugodtan leszögezhetjük, hogy a Natura 2000 területek aránya 21,4% hazánk összterületéhez viszonyítva, mely érdemben nem haladja meg az EU tagállamok kijelölésének átlagát, a 17,5%-ot.

Tagadhatatlan, hogy a Natura 2000 hálózat létrehozásakor, a területi kijelöléskor, illetve a szabályozások megalkotásakor egyéni gazdasági érdekek sérülhetnek. Mint sok hasonló esetben, itt is elmondható, hogy a társadalom egészét szolgáló közjavak – esetünkben a természeti értékek – megőrzése az érintett, esetünkben pl. Natura 2000 területeken gazdálkodó vállain nyugszik, és esetenként jogosan merül fel az anyagi kompenzáció igénye.

Fontos azonban azt hangsúlyozni, hogy ezekkel a terhekkel a tagállamok nincsenek magukra hagyva, hiszen a természetvédelmi célú földhasználati és erdőgazdálkodási szabályozások okozta bevételkiesések kompenzációjára, a természetközeli gazdálkodás megvalósítására és bizonyos élőhelyfejlesztési tevékenységekre az Európai Unió által biztosított pénzügyi keretrendszer megfelelő forrásokat biztosít, mellyel hazánk eddig sikeresen élt is. A 2014-2020 közötti költségvetési időszak tervezése napjainkban zajlik, tehát kezünkben a lehetőség tagállami hatáskörként, hogy ezek a források növekedjenek a következő támogatási időszakban, teret adva ezzel a támogatási rendszer kiteljesítéséhez.

A többletterhek kompenzációja és az önkéntes vállalások ellentételezése azonban nem elégséges ahhoz, hogy a Natura 2000 hálózat eredeti céljait maradéktalanul elérjük. Az ökológiai célkitűzések megvalósításához olyan földhasználati javaslatok vezethetnek el bennünket, melyek kiállják a gyakorlat próbáját. Ezen javaslatok a Natura 2000 területek fenntartási tervezésének folyamatában kerülnek kidolgozásra, ezért kiemelten fontosnak tartom azt, hogy a tervek kellő nyilvánossággal és az érintettek bevonásával készüljenek el. Az érintettek – hatóságok, földhasználók, társadalmi szervezetek – együttműködésével és a megfelelő források biztosításával komoly esélyeink lehetnek a kedvezőtlen természeti folyamatok megfordítására.

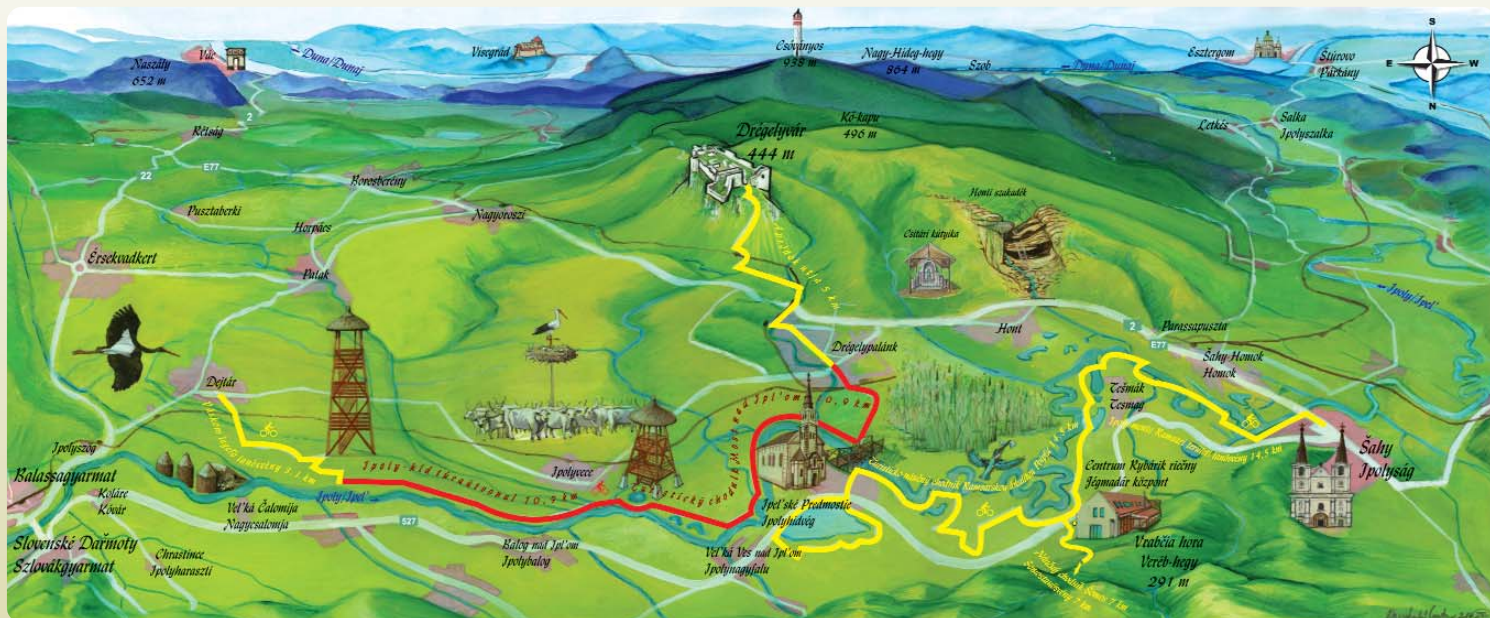
*Tóth Péter, programvezető
MME*

LÁTOGASSON EL...

AZ IPOLY-VÖLGY REJTELMES VILÁGÁBA!

Átadtuk az Ipoly-híd túraútvonalat, mely új lehetőségeket tartogat a kirándulni vágyóknak. A magyar-szlovák határon átnyúló túraútvonal az alábbi tanösvényeket és látnivalókat köti össze:

PÁSKOM-LEGELEŐ TANÖSVÉNY

A 6 állomásból álló, 3 km hosszú tanösvény Dejtárból, a templom mellől indul. A tanösvényen felállított információs táblákról megismerhetjük a község történetét, népviseletét, az Ipoly-völgy természeti értékeit és hagyományos gazdálkodási módjait.

APRÓDOK ÚTJA TANÖSVÉNY

Az Apródok útja tanösvény – Drégelypalánk községtől a várig – 8 állomáson végighaladva ismerteti meg a látogatókat a falu helytörténeti értékeivel, a szőlőhegyek történetével, a patakok és erdők élővilágával, a Börzsöny forrásaival és végül maga Drégelyvár történetével. A túra hossza 5 km

IPOLYVECEI TORONY

A toronyból az itt található időszakos tavon pihenő őszi és tavaszi vonuló madárfajok figyelhetőek meg.

DEJTÁRI-TÓ ÉS TORONY

A tanösvényen lévő toronyból az Ipoly-völgy legnagyobb nádasának madárvilágában gyönyörködhetünk.

IPOLY-MENTI TANÖSVÉNY (SZLOVÁKIA)

A tanösvény Ipolyság főterétől Ipolyhíd-végig vezet, mely útvonal az Ipoly utolsó szabályozatlan szakasza mellett fut. A tanösvény hossza: 14,5 km

SOMOS TANÖSVÉNY (TESMAG-IPOLYHÍDVÉG, SK)

A tanösvény több látnivalót is magába foglal. Az érdeklődők betérhetnek a Jégmadár Központba, ami látnivalókat és programokat tartogat kicsiknek és nagyoknak egyaránt. A tanösvénytúra során megcsodálhatjuk a panorámát a Veréb-hegyi kilátóból, valamint Somos-tetőről is. A tanösvény hossza 7 km

Bővebb információ a helyszínekről : www.dunaipoly.hu, www.ipelskaunia.sk

FEHÉR GÓLYÁK TELELÉSE

Nem ritka jelenség, hogy a fehér gólyák – kortól függetlenül – megpróbálkoznak hazánkban az átteleléssel. Ezen madarak próbálkozásainak hátterében többnyire nem egészségügyi okok állnak.

Fiatal madaraknál gyakori, hogy megcsúszott költésből későn repülnek ki és lemaradnak a nagy vonuló csapatokról, így magányosan sokkal nehezebben, vagy egyáltalán nem találják meg a vonulási útvonalat. Öreg madarak esetében azonban egy konkrét stratégiát szemlélhetünk, mely szerint az áttelelő madarak jobb kondícióban várhatják a tavaszt és a fészekrakást. Nem beszélve arról, hogy az alkalmas fészkelő helyeken is hamarabb tudnak megjelenni.

A madarak mentésére vagy táplálkozásuk megsegítésére csak akkor van szükség, ha télre is maradnak, vagy ha állapotuk leromlik. Többnyire tökéletesen röpképes madarokról vannak információink, így ezen esetekben a mentésre, befogásra nincs szükség. A fehér gólyák rendkívül változatos táplálkozású madarak, elsősorban rovarokat esznek, de férgeket, pajorokat, halakat, kétéltűeket, kígyókat, békákat, kistrágyaszőröket, a talajon talált énekesmadár tojásokat és fiókákat is fogyasztanak. Ezért amikor a vizek befagynak és a rovarvilág is téli álmra húzódik, az áttelelő példányok hónapokig a szántókon, gyepeken vadásznak a téli álmot nem alvó egerekre, pockokra. A gond akkor kezdődik, ha jön a zord tél...

A Komárom-Esztergom megyei Nagyigmánd környékén minden ősszel felbukkannak fiatal fehér gólyák, akik itt „ragadtak” a megyénkben. Tavaly szeptember végétől láttunk és kaptunk értesítéseket, hogy itt maradt egy gólya. A madár Ászár és Kisbér környékén is fel-felbukkant. A madár helyzetét stabilizálta Ászár községben a helyi általános iskolánál épített 2 mesterséges fészek.

Az első komolyabb hidegek beálltával a Vértes Erdő Zrt. Kisbéri Erdészetének vezetőjével Greiner Józseffel közösen szerveztük meg a madár etetését. Az eleségállatok elpusztult naposcsibék voltak. Egy helybéli idős hölgy, Magdi néni felvállalta az etetést. Minden reggel és este kínálta fel a táplálékot a madár számára. A tél folyamán először csak egy, majd kettő, három és később négy madarat etetett önzetlen gondoskodással. A madarak „bevonzották” egymást. Ki gondolta volna. Tudomásunk szerint erre az országban még nem volt példa, hogy így összecsoportosultak volna a telelő gólyák. Pláne, hogy nem fiatal, hanem öreg, már átszíneződő madarokról volt szó esetünkben. Az egyik öreg madár lábán színes gyűrű volt a csüd felett. Január közepén sikerült leolvasni a gyűrűt, ami alapján kiderült, hogy 2003-ban fiókaként Délnyugat-Németországban jelölték Isny településen. Kettő alkalommal olvasták le eddig, 2012. májusában Csehországban, míg novemberben Ausztriában. Minden jel arra mutat, hogy ő már tapasztalt áttelelő volt.

A várakozások ellenére sajnos Ászáron nem telepedtek meg a gólyák a téli időszakot követően, azonban az egyik télen azonosított példány a közeli Bakonyszombathelyen épített fészket párjával. Idén még nem volt sikeres a költésük, a gólyapár szemmel láthatóan csak a fészkeképzésig jutott. Bízunk abban, hogy a jövő év sikeresebb lesz számukra. Kíváncsian várjuk azt is, vajon idén télen visszatérnek-e hozzánk a tavaly áttelelt példányok.

Csonka Péter, DINPI Gödöllői Tájegység vezetője

AZ IPOLY-VÖLGY NATURA 2000 TERÜLET (HUDI20026)

Az Ipoly-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Balassagyarmat és Szob között, az Ipoly folyó mentén helyezkedik el. A terület kiterjedése 2227 ha, főként az Ipoly folyó és az azt követő erdős területek alkotják.

selymes durbincs

réti csík

A terület az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kapta a Natura 2000-es kijelölést, így elsősorban az itt megtalálható értékes és különleges vízparti és erdei társulások, valamint az ezekhez köthető állatfajok állnak a védelem fókuszában: a pannon homoki gyepek, a meszes lápok, illetve az enyves éger és magas kőris alkotta folyóparti ligeterdők. A Natura 2000 kijelölés alapját képező állatfajok közül a legfontosabbak: a fokozottan védett tavaszi fésűsbagoly, lápi póc, nyugati piszedenevér és vidra, valamint a védett díszes légivadász, selymes durbincs, vöröshasú unka, levelibéka, mocsári teknős, kis patkósdenevér és közönséges denevér.

A terület a madárvilág szempontjából is jelentős szereppel bír: több esetben is átfed a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt Ipoly-völgy és Börzsöny és Visegrádi-hegység különleges madárvédelmi területekkel, továbbá a Duna-Ipoly Nemzeti Park területét is érinti.

Natura 2000 besorolása mellett 2011-ben jelentős részét Ramsari területté nyilvánították.

Miért legeltetünk „magyarszürkével”?

Számos védett természeti terület hosszútávon történő megőrzése csak a hagyományos gazdálkodási módok alkalmazásával valósulhat meg. A szürkemarka fontos szerepet tölt be a védett természeti területeken zajló kíméletes és fenntartható gazdálkodásban.

A szürkemarkahát őseink hozták magukkal, mint a vándorló életformához és a rideg legeltetési állattartáshoz alkalmazkodó szívós, ellenálló fajtát. Igazi hungarikum, amely szépségével, szilajságával, impozáns megjelenésével a magyar táj része. A fajta fennmaradása azonban elhivatott tenyésztők gondos munkájának köszönhető.

Az állomány csökkenése az első világháború után a mezőgazdaság gépesítése következtében kezdődött. A második világháború után a tenyésztőmunka is megszűnt, hisz a szürkemarka igavonó erejére nem volt szükség, ugyanakkor hús és tejtermelési tulajdonságai elmaradtak a modern fajtákétól. A hatvanas évek közepére néhány száz példány maradt meg háztájiban illetve néhány állami gazdaság gulyájában. A tudatos génmegőrzési munka eredményeként és a természetvédelmi szempontokat is figyelembe vevő gazdálkodási szemlélet terjedésének köszönhetően az egyedszám a hetvenes évektől kezdve emelkedik.

Az Ipoly-völgyben extenzív rétgazdálkodást folytatunk saját legelő állatállománnyal, amely egyben a fajta génmegőrzését is biztosítja. A hagyományos tájhasználat az értékes gyepek, mint élőhelyek fenntartását, valamint a jellegzetes Ipoly menti tájkép megőrzését szolgálja.

Díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*)

Hazánkban a faj védett, természetvédelmi értéke 10 000 Ft.

A díszes légivadász Európában a Szlovákia és a Balkán között húzódo sávban viszonylag elterjedt faj, ettől nyugatra csak nagyon ritkán, kis populációkban fordul elő. Hazánkban dombvidéki, alacsonyabb hegyvidéki és alföldi peremterületeken országszerte megtalálható.

A szitakötők ősei több mint 300 millió éve, a karbon korban a szárazföldet meghódító szárnyas rovarok egyik úttörő csoportjaként jelentek meg. Egyik közismert fosszilis fajuk a *Meganeura monyi*, ami 70 cm körüli szárnyfesztávolságával a valaha élt legnagyobb rovarok egyike volt. A permben és a jurában fajgazdagságuk nőtt és csaknem elnyerték mai formájukat, így az elmúlt 150 millió év során szinte alig változtak. Jelenleg is földünk szinte valamennyi édesvízi élőhelyét benépesítik. Magyarországon mintegy 65 fajuk fordul elő.

A szitakötők lárvái vízi életmódú, ragadozó szervezetek, kisebb méretű, sekély, lassan áramló, azonban oxigéndús és dús vegetációjú kisvízfolyásokban élnek. A lárvák lesből vadásznak, zsákmányukat kanálra emlékeztető, karmokkal felszerelt fogóálarcukkal ragadják meg, amely villámgyorsan kinyújtható és visszahúzható, így több mint 1 cm-ről is megragadhatja a zsákmányt. Gyakorlatilag bármit elfogyasztanak, ami számukra megfelelő méretű és mozog, így kistrákokat, rovarlárvákat és férgeket, valamint nagyobb testű lárvákat, illetve halivadékokat, ebihalakat is elejthetnek.

Tökéletlen átalakulással fejlődnek ki, ugyanis nincs bábálapotuk. A lárvák fejlődésük végeztével a partra másznak és sor kerül az utolsó vedlésükre. Kirepülésük rendszerint május táján veszi kezdetét. Ilyenkor a lárva bőrén belül tulajdonképpen már a kész szárnyas imágó van „becsomagolva”, ennek megfelelően a kutikula alatt látható az imágó kültakarója és a szemek is jól kirajzolódnak. A szitakötők imágóvá vedlésük közben nem tudnak kitérni a támadások elől, így ez az időszak a leginkább veszélyekkel teli számukra, hisz testük még napokig nem szilárdul meg teljesen a vedlést követően. Az ezt követő időszak, amely néhány hétig tart, az érés és táplálkozásé, ez idő alatt a rovarok elnyerik végső színezetüket, tartalék energiát halmoznak fel, valamint a nőstények petesejtjei is megérnek. Számos más rovarcsoporttól eltérően a szitakötőknél a nőstények és a hímek is számtalanszor tudnak párizni. A párzaskor a hím párzószervényének speciális nyúlványával először eltávolítja a nőstény ivarszervéből az előző párzásból származó hímivarsejteket. A párzás után a fajok zöménél a hím a tojásrakás végeztéig őrzi a nőstényt, azzal összekapcsolódva vagy fölötte szitálva és elűzve az idegen hímeket. A díszes légivadász hazai állománya európai szinten igen jelentősnek tekinthető, ezért megőrzésében Magyarországra jelentős szerep hárul.

Állományait főként a kisvízfolyások szabályozása, a mederkotrás és a növényzet eltávolítása, valamint a vizek szennyezése veszélyezteti.

Nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*)

Hazánkban fokozottan védett faj, természetvédelmi értéke 100 000 Ft.

A nyugati piszedenevér otthona főként a domb-, és hegyvidéki öreg erdők, idős tölgyesek, bükkösök, de hazánktól északabbra alföldi területeken is előfordul. Egy példány 5-6 centiméteres, 6-13 grammot nyom és homlokán összenőtt fülei alapján könnyen felismerhető. Szálláshelyét elsősorban az elváló fakéreg alatt találja meg, szívesen beköltözik természetes, vagy denevéreknek kihelyezett mesterséges odúba, és ritkán megtalálhatjuk spaletták, illetve faburkolat mögött is. A nőstények első éves korukban válnak ivaréretté, júniusban hozzák világra 1 vagy 2 kölykűket. Eddig ismert maximális életkora 22 év. Az IUCN listán sebezhető besorolást kapott, mivel Európa-szerte megritkultak állományai.

A nyugati piszedenevér állományát az intenzív erdőgazdálkodás, a tarvágások, a tájidegen fafajokkal végzett erdőfelújítás és a barlangokban telelő állatok zavarása veszélyezteti. Ezen Európa-szerte veszélyeztetett faj túlélési esélyeit a természetkímélő erdőgazdálkodás segítheti.

Érdekesség a fajról, hogy a „suttogó rajtaütés stratégiáját” alkalmazza, vagyis képes lehalkítani a beépített ultrahang készülékét, – néhány társához hasonlóan – ha némelyik táplálékául szolgáló éjjeli lepkefaj jelenlétét érzékeli. Mivel az éjjeli lepkék közül a hallószervvel rendelkezők képesek érzékelni a denevérek hangjeleit, így ki tudják őket kerülni, a piszedenevér azonban ezzel a képességével közelebb kerülhet áldozatához és könnyebben lecsaphat rá. A piszedenevér hangjelei százszor gyengébbek a többi denevér által kibocsátott hangnál, ezért a suttogó stratégiának köszönhetően 3 és fél méterre is meg tudja közelíteni áldozatát anélkül, hogy az észrevenné – szemben a többi denevérral, ahol a lepkék már 30 méterről észlelik jelenlétüket. A halkabb hang ugyanakkor hátrányt is jelent a piszedenevérek számára, ugyanis gyakorlatilag beszűkíti a „látóterületét”.

Adódik a kérdés: vajon a túlélési versenyben az éjjeli lepkék kifejlesztene-e egy újabb stratégiát a denevérek gyengébb ultrahangjai ellen? Ez nem valószínű, ugyanis akkor a rovat túlon túl meg tudnák zavarni olyan hangok is, mint például a szél susogása vagy a levelek zúgása. Egyelőre tehát 1:0 a denevér javára.

Schrett Andrea
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintéző

2010-ben elnyerte az év denevére címet.

JÁSZKARAJENŐI PUSZTÁK NATURA 2000 TERÜLET (HUDI21056)

A Jászkarajenői füves puszták kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület hét település határában elterülő kisebb-nagyobb szántókkal, faültetvényekkel szabdaltságot foglal magában. Az érintett települések Jászkarajenő, Kocsér, Kőröstetétlen, Tószeg, Tiszajenő, Tiszavárkony, valamint Tiszakécske. A terület a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területéhez tartozik, kiterjedése 6968,27 ha.

A területen az újabb kőkorszak végéig nem találhatók emberi jelenlétre utaló nyomok; i.e. 2200 táján kezdődik a Duna-Tisza közéneke benépesülése. Az i.e. 1900-900-ig tartó bronzkor legjelentősebb lelőhelye hazánkban a tószegi Ökörhalom, ahol bronzkori temetőt tártak fel. Ebben az időszakban a népsűrűség megnőtt, a területen földművelés folyt. Időszámításunk előtti VI. században jelentek meg a keletről jövő lovas nomád népek. Először a szkíták, majd a szarmata-jazigod népcsoport, később a hunok, végül pedig honfoglaló őseink is itt pihentek meg. A terület nevében is megjelenő népek, így a kunok és a jászok a tatárjárást követően, 1241-42 között jöttek hazánkba, IV. Béla invitálására. Végleges helyhez kötött letelepedésük, nomád népek lévén, nem ment gyorsan. Eleinte mind a jászoknak, mind a kunoknak saját közigazgatásuk és autonómiájuk volt. A török hódoltság alatt a terület elnéptelenedett, leginkább legelőnek használták. 1702-ben pénzszerzés céljából I. Lipót osztrák császár és magyar király eladta a szabad területeket a Német Lovagrendnek. Ez általános felháborodást keltett, mígnem Mária Terézia 1745-ben lehetővé tette, hogy a jászkunok megváltásuk a szabadságukat. Ez nevezzük redemptiónak. Ehhez az időszakhoz köthető az emberi hatások erősödése a pusztán. Kezdetben óriási állatállománnyal, juhokkal, marhákkal, lovakkal és disznóval legeltetettek és épületlétesítése is tilos volt. A szántók aránya aztán időről időre nagyobb lett, 1895-re néhol már elérte a 80%-ot is. Szőlő,

zöltség-, és gyümölcsstermesztés indult a területen, ezzel párhuzamosan az állatállomány is jelentősen csökkent. 1960-tól napjainkig a tanyavilág fokozatosan eltűnt, a nádasokat lecsapolták, a legelőket feltörték, a fasorokat kivágták, a telepítésekben jelentős mértékűvé vált az inváziós és idegenhonos faültetvények aránya, amely az élővilág elszegényedésével járt. A megmaradt foltok védelmében került a terület Natura 2000 védelem alá.

Helyi „kultúrtörténeti” látványosság a kocséri Kutyakaparó csárda. Megfordult benne Arany János és Petőfi Sándor is, aki a Kutyakaparó című versével állított neki emléket. A környéken temették el a híres gulyást, Csonka Mártont, akiről Arany János emlékezik meg *A vén gulyás*, illetve *A vén gulyás temetése* c. versében. Feltehetőleg ez volt Magyarország utolsó pogány rítusú temetése.

A terület az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kapta a Natura 2000-es kijelölést, így elsősorban az itt megtalálható értékes és különleges szikes és pusztai társulások, valamint az ezekhez köthető állatfajok állnak a védelem fókuszában. Kiemelt jelentőségű élőhelytípusok a szikes sztyeppék és mocsarak, a síksági löszgyepek, illetve a homoki gyepek. Állatok közül lepke-, hal-, kétlábú és hüllőfajok fordulnak elő a területen, amelyek a Natura 2000 kijelölés alapját képezik. Ezek közül a legfontosabbak a nagy tűzlepke, a réti csík, a vágó csík, a szivárványos ökle, a dunai tarajosgötte, a vöröshasú unka, a mocsári teknős, valamint a vidra.

A terület a madárvilág szempontjából is jelentős szereppel bír, nagyrészt átfed a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt Jászkarajenői puszták különleges madárvédelmi területtel is.

Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

Hazánkban a faj védett, természetvédelmi értéke 50 000 Ft.

A mocsári teknős eurázsiai elterjedésű állatfaj, Magyarország egyetlen őshonos teknősféléje, amely azonban komoly veszélynek van kitéve a számos helyen akaratlanul betelepített vörösfülű ékszerteknős (*Trachemys scripta elegans*) és sárgafülű ékszerteknős (*Trachemys scripta scripta*) térhódítása következtében. Állományát csökkenti a vizes élőhelyek szennyezése és pusztulása is, továbbá a fiatal példányok gyakran esnek áldozatul a ragadozóknak. A magyarországi teknősállomány egyelőre stabil.

Elterjedése majdnem egész Európát átfogja, csupán a Brit-szigetektől, Észak-Franciaországból a Benelux államokból és Skandináviából hiányzik. Magyarországon elsősorban az iszapos álló- vagy lassan folydogáló vizekben él. Kedveli a napsütötte, sűrűn benőtt erdei tavakat és a ligeterdőkkel szegélyezett holtágakat. Életmódja vízhez kötődik, nagyon jól úszik. Nyáron csak a tojásrakó nőtények távolodnak el a víztől, különben legfeljebb a partig, vagy valamilyen vízből kiemelkedő tárgyra merészkednek ki. Táplálékuk is vízi eredetű, különféle ízeltlábúak, kétéltűek, puhatestűek és férges kifejlett és lárvállapotú egyedeit, dögöket fogyaszt. A halak közül csak a beteg példányokat képes elfogni. A zsákmányt éles csőr-kávéi segítségével darabolja fel.

A faj hátpáncélja ovális, hátrafelé enyhén szélesedő. bőre zöldes- vagy barnásfekete, amit sárga vagy sárgásfehér pettyek és csíkok tarkítanak. A haspáncél a hímeknél enyhén homorú és kissé barázdált, míg a nőtényeknél lapos, illetve a nőtények páncélja valamivel kerekesebb és magasabb, mint a hímeké. A hímek szeme vöröses, vagy narancsszínű, a nőtényeké sárga.

A teknősök tavasztól késő ősziig, főként a reggeli és az esti órákban aktívak. Párzásuk általában májusra esik. A nőtény június-július elején rakja le 4-5 centiméter hosszú tojásait homokos parton vagy déli kitétséggű homokos lejtőn ásott, 8-10 centiméter mély gödörbe. A tojásokat a nap melege költi ki. A fiatalok szeptember elején vagy – ha a nyár nem volt elég meleg – a következő tavasszal kelnek ki, és azonnal megindulnak a víz felé.

A teknősök telelni az iszapba, vagy a parti fövénybe ássák be magukat. Ha erre nincs mód, a jégpáncél alatt kerülnek nyugalmi állapotba. Az életfenntartásukhoz szükséges oxigént szájuk és garatjuk nyálkahártyáján, illetve a végbélzacskók hajszálerein keresztül szívják fel.

A mocsári teknős 2014-ben az év hullője.

PANNON SZIKES SZTYEPPÉK ÉS MOCSARAK

Szikes talajok keletkezésében a vízben oldható, elsősorban nátrium sók játszanak döntő szerepet. A Kárpát-medencében elsődlegesen a Tisza- és a Duna-sík egykori árterein, valamint a homok és löszhátak lefolyástalan részein alakultak ki. A 19. századi vízrendezés - az árvizek megszűnése és az árterületek kiszáradása - óriási területeken idézett elő másodlagos szikesedést.

A sófelhalmozódás miatt a szikes talajok szerkezete leromlik, vízgazdálkodása kedvezőtlené válik. Jellemzőek az éven belüli és az évek közötti nagy ingadozások mind a vízborításban, mind a felszínhez közeli sótartalomban.

A különféle szikes talajok kiterjedése hazánkban mintegy 960 ezer hektár, ebből mára csak mintegy 200 ezer hektárt borít a pannon szikes sztyeppék és mocsarak közé sorolható természetes vegetáció. A kijelölés alapját képező társulások az ürmös- és cickóros puszták, a szikes rétek és kocsordos-őszirózsás rétsztyeppék, a szikfokok, a vakszikek, a szikes iszap- és hínárnövényzet, a szikes mocsarak, valamint a szikes tavak. A szélsőséges ökológiai viszonyok miatt a növényfajok mennyisége és aránya folyamatosan módosul, az élőhely típusok térben és időben változó mozaikkomplexe jön létre.

Az élőhelyek sokszor fajszegények – a talajok csekély humusztartalma, valamint a szélsőségesen lúgos kémhatás miatt – ugyanakkor sok bennük a szélsőséges környezethez alkalmazkodott specialista, nemritkán bennszülött faj. A Jászkarajenői puszták kiemelt jelentőségű természet megőrzési területen jellemző fajok a rövidfűvű sztyeppéken a veresnadrág-csenkesz, a sziki üröm, a magyar sóvirág, a vakszikes, szikfokos részeken az orvosi székfű, a sziki mézpázsit, a szikes tavakban a sóballafajok és a sziki ballagófű; a réteken és mocsarakban a réti ecsetpázsit, a fehér tippan, a réti őszirózsza. A közösségi jelentőségű fajok közül a kifestékű aszat fordul elő.

A szikeseken az intenzív gyepgazdálkodás (felülvetés, műtrágyázás, öntözés) mára visszaszorult. Az özönnövények pl. ezüstfa, selyemkóró térhódítása még nem jelentős, megjelenésük elsősorban a korábbi felszín-bolygatásokhoz – tanya-helyek, parlagok – köthető. A szikesek legtöbbje kevésbé érzékeny a legeltetés módjára, intenzitására, a korábban nagy területeken jellemző túllegetetés okozta kopárosodás ma csak kisebb területeken okoz gondot, a folyamatosan csökkenő legelő állatállomány sok helyen alulhasznosítást eredményez. A szikes élőhelyek természetessége a térségben általában közepes, vagy annál kedvezőbb.

Schrett Andrea
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintéző

magyar sóvirág

ProNatura Emlékplakettet kapott Janata Károly

Nagy örömeinkre szolgál, hogy ProNatura Emlékplakettet kapott Janata Károly kollégánk, aki 33 éve a természetvédelem szolgálatában, az igazgatóság munkatársaként dolgozik.

Janata Károly 1981. november 1-jén állt be a természetvédelem szolgálatába. Az akkori munkáltatója az OKTH Budapesti Felügyelősége volt. A Pilisi Tájvédelmi Körzetbe került felvételre természetvédelmi őrként, melynek 1987-től 1991-ig vezetőjeként tevékenykedett. 1988-ban erdész technikus, 1992-ben geológus technikus bizonyítványt szerzett. 1997 óta a Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi őrként a Dunakanyar Természetvédelmi Tájegységben látta el feladatát 2014. február 1-jéig. Jelenleg a Természetmegőrzési Osztályon, Natura 2000 területekkel kapcsolatos feladatokat lát el. Természetvédelmi őrként kiemelt feladatának tekintette a természeti értékek felderítését, felmérését, a leggazdagabb élőhelyek megőrzését az utókornak, több védetté nyilvánítási eljárás lebonyolításában vett részt. A természetvédelmi őrzés részeként, számos őrszolgálati akcióban vett részt, higgadtsága példaértékűvé vált kollégái számára.

Közreműködött a Pilis-Visegrádi hegység, a Dunakanyar természeti értékeinek bemutatásában, a DINPI oktatási, nevelési, ismeretterjesztési és a természetvédelmet népszerűsítő tevékenységében. Ellátta az erdőtervezésekkel kapcsolatos szakmai feladatokat, a természetvédelmi kezelői véleményezést. Konferenciákon, szakmai fórumokon tájékoztatta a gazdálkodó szervezeteket a természetvédelmi kezelés és a gazdálkodás összeegyeztethetőségéről, a témában szerzett tapasztalatokról. Fontos feladata volt a Pilisi Bioszféra Rezervátum kezelési feladatainak elvégzése, felügyelete, illetve a Nemzeti Park övezeti rendszerének kidolgozásában is aktívan vett részt. Munkáját közel 33 éve felkészülten, a természetvédelem iránti teljes elkötelezettséggel, lelkiismeretesen végzi. Diákok, egyetemi hallgatók sokasága ismerte meg rajta keresztül a természet értékeit, s váltak maguk is kutatókká, vagy természetbaráttá. Az Emlékplakett adományozásával a hosszú ideje lelkiismeretesen végzett munkája került elismerésre.

Az elmúlt időszakban örökre elment közülünk Nagy Antal nyugdíjas kollégánk és tragikus hirtelenséggel Simó Gáspár osztályvezetőnk!

Tóni bácsi, a természetvédelmi területi, őrszolgálati munka egyik legidősebb munkatársa volt a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságon. Szakmai pályafutását a Kiskunsági Nemzeti Parkban kezdte a Szabadszállás térségében lévő védett területeken 1975. július 1-jén. Régi álma válhatott valóra, amit gyermek korától dédelgetett. Már gimnáziumi éveit után szeretett volna olyan hivatást választani, ami összeköti a szabad természettel, a teremtett világgal, de akkor erre hivatásszerűen nem volt lehetősége. Mivel azonban az ornitológiával 12 éves kora óta foglalkozott, szinte magától értetődött, hogy korán bekapcsolódott a Madártani Intézet munkájába, melynek 1950 óta külső munkatársa volt és részt vett a vonulás kutatásban, gyűrésben, valamint a vízimadár szinkron megfigyelésekben. Az Intézet akkori vezetői, munkatársai közül személyesen megismerte dr. Keve Andrást, dr. Pátkai Imrét, dr. Sterbetz Istvánt, – akik már szintén nincsenek köztünk – és Schmidt Egont. 1974-ben az akkor alakult legnépesebb társadalmi szervezet, a Magyar Madártani Egyesület alapító tagjai között kapott új szakmai lendületet. Ez után került 1975-ben a Kiskunságba, ahol 3 évig a KNP III. számú területegységben, a szikes tavak madárrezervátumában volt természetvédelmi területkezelő. 1978. július 1-jén, saját kérésére áthelyezték az OKTH Budapesti Természetvédelmi Felügyelőségének állományába a megalakuló Budai Tájvédelmi Körzethez ugyancsak területkezelői beosztásban. Hazakerült az ismert és szeretett hegyekbe és nagy örömmel, szakmai hivatástudattal végezte munkáját. 1983. szeptemberében, az elsők között tette le a természetvédelmi őr vizsgát. A Budai Tájvédelmi Körzeten kívül nagy helyismerete és szakmai felkészültsége folytán az egyre inkább kiteljesedő természetvédelem következtében

szívesen végzett más területeken is megfigyeléseket, és folytatta az ötvenes években megkezdett madárgyűrűzési tevékenységét. Szakmai elismerésként 1984-ben Kiváló Munkáért kitüntetést kapott. Munkahelye – többszöri át-szervezést követően – időközben a jogutód Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság lett. Itt nyugdíjazták 1999-ben, de 2003. december 31-ig megbízási szerződéssel teljes munkaidőben tovább tevékenykedett. A természetvédelem közel 29 évi hűségese szolgálata után hivatásszerűen tovább már nem dolgozhatott, de a természettől sosem ment nyugdíjba. Vállára felvéve elmaradhatatlan hátizsák-ját, önkéntesként, segítőként ugyanúgy kijárt a hegyekbe, a vizes élőhelyekre, visszavonulása után is részt vett a madárgyűrűzési programjainkon. Pilisszentivánon szinte mindig ott volt, de meglátogatta a Farnoson és a ferenc-majori tavaknál működő nyári gyűrűző táborokat is. Sok időt töltött a Sas-hegyen. Ha tudott, a nemzeti parkos rendezvényeinkre is eljött. Azt ígérte, eljön a királyréti látogatóközpont átadóra és a pilisszentiváni madárgyűrűzésre, de ezt már nem tehetette meg. Elköltözött „égi madarásznak”...

Simó Gáspár kollégánk, barátunk eltávozásával nagy veszteség érte a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságot és a honi természetvédelmet is, hiszen olyan munkatárstól búcsúztunk el immár végleg, aki szintén hosszú ideje, 23 éven át szolgálta a természetvédelem és ezen belül sokáig a földtani természeti értékek megőrzésének ügyét! Az Igazgatóság jogelődjénél 1991. március elsején, az akkori Pilisi Tájvédelmi Körzet természetvédelmi őreként kezdte meg természetvédelmi tevékenységét. Lelkesedésére és elhivatottságára jellemző volt, hogy munkáján túl az erdei

iskolások részére szervezett hétfégi szakvezetésekbe is bekapcsolódott Visegrádon, sokszor volt geológiai túravezető. Szaktudását, geológusi – geofizikusi végzettségét hamarosan más munkakörben kamatoztathatta. 1992. márciusától 2005. júniusáig geológiai felügyelőként földtani értékeink védelmének hatósági feladatainak ellátásában jeleskedett, részt vett a bányászati tevékenységek ellenőrzésében. A felhagyott bányák és más tájsebek, többek között az esztergomi volt katonai terület rehabilitálásában kiemelkedő teljesítményt nyújtott, amelyért Miniszteri Elismerő Oklevelet is kapott. Gyakorlati tapasztalata és emberi tulajdonságai, kiváló szervezőképessége folytán 2005. júliusában osztályvezetői beosztásba került. Nagy munkabírással, fáradhatatlanul végezte az Igazgatóság vagyongazdálkodási, üzemeltetési tevékenységének irányítását, ellenőrzését, illetve a nagyobb volumenű ügyek intézését. Körültekintően irányította a barlangok védelmével, hasznosításával, üzemeltetésével kapcsolatos feladatokat. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a természetvédelmi pályázati fejlesztéseink megtervezésében, végrehajtásában. Munkásságát nem csak a természetvédelem szervezetén belül, hanem a külső partnerek is elismerték. Meghatározó szerepe volt az erdélyi Békás-szoros Nagy-hagymás Nemzeti Parkkal kötött „testvér” nemzeti parki megállapodás kimunkálásában és a kapcsolattartásban. Lendületes, agilis kollégaként sok feladata, sok terve volt még itt az Igazgatóságon is, de ezek megvalósulását már Ő is csak „odafeletről” figyelheti... Határozott, a természetvédelem érdekeit elkötelezetten szolgáló munkatársunk megdöbbentő halálhíre mélyen megrendítette az Igazgatóság dolgozóit!

Az Igazgatóság kollektívája saját halottjának kijáró tiszteletadással kísérte utolsó földi útjára Tóni bácsit február 17-én, Gáspárt március 27-én.

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Füri András
igazgató

Ajándékozza meg szeretteit termékeinkkel!

Kiadványaink és ajándéktárgyaink hasznos és szép ajándékok lehetnek. Megvásárolhatók az alábbi árusítóhelyeken:

Zöld Pont Iroda

Bp. XII., Költő utca 21. Tel.: 06 1 391 4632

Pál-völgyi-barlang

Bp. II., Szépvölgyi út 162. Tel.: 06 1 325 9505

Szemlő-hegyi-barlang

Bp. II., Pusztaszeri út 35. Tel.: 06 1 325 6001

Megrendelhetők e-mailben is:

www.dinpi.hu/shop vagy megrendeles@dinpi.hu

PUZZLE

1000 db-os kirakó, amely a Tatai Vadlúd Sokadalmat ábrázolja. Gyártó: PIATNIK. Ára: 1900,- Ft.

FRANCIA KÁRTYA VÉDETT MADARAKKAL

A DINPI védett madarait bemutató franciakártya-csomag. Gyártó: PIATNIK. A kártyalapokat Kókay Szabolcs művészi festményei illusztrálják. A kártyákon a madarak neve magyarul, latinul, angolul és németül is szerepel. Ára: 1100,- Ft.

ÚJ TERMÉK!

FRANCIA KÁRTYA VÉDETT NÖVÉNYEKEL

Az illusztrációkat Zsoldos Márton készítette, a gyártó pedig a PIATNIK. A fajnevek magyarul, latinul, angolul és németül szerepelnek. Ára: 1100,- Ft.

CINCÉRMINTÁS PÓLÓ (több színben és méretben)

Felnőttméret: 1700,- Ft. Gyermekméret: 1500,- Ft.

NEMZETI PARKOK TÉRKÉPEI

Mind a tíz hazai nemzeti parkot bemutató szép kivitelű térképek gyűjteménye értékörző dobozban. A térképek a nemzeti parkok területét ábrázolják, a hátoldalakon rövid ismertetés a terület természeti és kulturális értékeiről magyar, angol és szlovák nyelven. Ára: 5500,- Ft.

GYŪJTŐDOBOZ A DINPI TANÖSVÉNYFŪZETEIVEL

17 db tanösvényfüzetet tartalmaz.

Ára: 5200,- Ft. Csak a gyűjtődoboz: 850,- Ft.

Cincér Kázmér

Keresd a hibákat a képen!

Az alábbi rajzon 5 furcsaságot fedezhettek fel, ha figyelmesek vagytok.

A megfejtéseket nyílt levelezőlapon küldjétek be, nevetek és címetek feltüntetésével. Levelezési címünk: 1525 Budapest, Pf. 86.

Beküldési határidő: 2015. január 31.

Kedvezményes buszbérlés bemutatóhelyeinkre!

A DINPI partneri megállapodást kötött az MB Travel Kft. személyszállítással foglalkozó céggel. Ennek keretében Budapestről jelentős kedvezménnyel szállítanak csoportokat bemutatóhelyeinkre. Buszos természetismereti kirándulásainkra kedvezményes csomagár vehető igénybe. Bővebben: www.mb-travel.hu
Email: mbtravel@mail.datanet.hu
Telefon: 06 1 350 0560

Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben. **Cím:** 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Telefon: Takáts Margit, 06 27 585 625

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénások hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához szakvezetés és természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörcsin Erdei Iskola

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsas-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614

vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 27-től november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Háza

Látogatható: február 1-jétől november 30-ig,

K-Szo. 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczi Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu